

N. Gostar a prezentat lucrarea *Cetatea de la Piatra Neamț-Bitca Doamnei*. În urma săpăturilor întreprinse în 1961—1962 s-au identificat urmele unei puternice cetăți dacice, unică până în prezent pe teritoriul Moldovei, asemănătoare atât în ceea ce privește tehnica cît și planul arhitectural al fortificării cu cetățile dacice cunoscute pe teritoriul Transilvaniei, în special în munții Orăștiei. Cetatea datează între sec. I î. e. n. și sec. I e. n. Inceputurile sale putînd fi puse în legătură cu domnia lui Burebista, iar sfîrșitul ei cu cel de-al doilea război dacic.

La închiderea lucrărilor seminarului, I. Nestor a mulțumit Partidului Muncitoresc Român pentru grija și condițiile pe care le creează activității științifice din țara noastră și conducerii Academiei R.P.R. pentru concursul dat în vederea ținerii seminarului romîno-sovietic. Și-a exprimat apoi dorința ca asemenea întâlniri pentru confruntarea rezultatelor cercetărilor romînești și sovietice în domeniul arheologiei să devină cît mai regulate, iar tematica viitoarelor întâlniri să se lărgească și mai mult.

În numele delegației sovietice a luat cuvîntul P. I. Boriskovski, care a constatat cu satisfacție că în cei patru ani care au trecut de la seminarul de arheologia comunei primitive de la Chișinău, știința arheologică din țările noastre a făcut un mare pas înainte.

SEBASTIAN MORINTZ

DARE DE SEAMĂ ASUPRA LUCRĂRILOR SEMINARULUI ROMÎNO-BULGAR DIN 12—15 NOIEMBRIE 1962

Între 12 și 15 noiembrie 1962 a avut loc la București seminarul romîno-bulgar cu tema *Problema slavilor la Dunărea de jos și a culturii balcano-dunărene în epoca feudală timpurie (sec. IX-XI)*. La seminar au participat peste 50 arheologi romîni de la Institutetele Academiei R.P.R. din București, Cluj și Iași, precum și de la muzeele regionale și raionale, iar știința arheologică bulgară a fost reprezentată prin 30 de specialiști.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de prof. Gh. Ștefan, membru corespondent al Academiei R.P.R., care a făcut o trecere în revistă a rezultatelor obținute în țara noastră în ultimii 15 ani, în domeniul culturii materiale a slavilor.

În cadrul seminarului au fost discutate două probleme principale :

1. *Pătrunderea și stabilirea slavilor în spațiul carpato-balcanic.*
2. *Cultura balcano-dunăreană în sec. IX-XI.*

Pentru fiecare problemă s-au întocmit cîte două rapoarte generale (unul din partea romînă și altul din partea bulgară) și mai multe comunicări menite să întregască unele aspecte ale problemelor tratate în rapoartele generale.

Pentru prima problemă, din partea romînă, prof. I. Nestor a prezentat raportul intitulat *Problema pătrunderii și stabilirii slavilor în spațiul carpato-balcanic*, iar din partea bulgară raportul întocmit de Jivka Vjarova a tratat problema *Slavii la sud de Dunăre (sec. VI-IX)*.

În legătură cu aceste rapoarte s-au mai prezentat, din partea romînă, următoarele comunicări :

Petre Aurelian (București), *Cu privire la unele aspecte ale culturii materiale din Dobrogea în sec. VI-VII* ; Dan Teodor (Iași), *Cele mai vechi dovezi de locuire slavă în Moldova* ; Rusu Mircea (Cluj), *Cimitirul de la Noșlac*.

Pentru problema a doua din partea romînă a fost prezentat, de către Maria Comșa, raportul : *Cultura balcano-dunăreană pe teritoriul R.P.R. în sec. IX-XI (cu privire la originea, evoluția și atribuirea sa etnică)*, iar din partea bulgară de către Stancio Stancev, raportul intitulat *Cultura veche bulgară (sec. IX-XI)*.

Numeroase comunicări, atât din partea română, cât și din partea bulgară au fost axate pe problema a doua. Din partea română s-au susținut următoarele comunicări :

Kurt Horedt (Cluj), *Rituri funerare în sec. VIII-X în Transilvania*; Bucur Mitrea, *Necropola feudală timpurie de la Sultana*; VI. Zirra, *Cimitirul și așezarea din epoca feudală timpurie de la Istria*; D. Protase, *Cimitirul de incinerare de la Ocna Sibiului*; I. Barnea, *Descoperirile de la Basarbi*; Petre Diaconu, *Cetatea de la Păcuiul lui Soare (sec. X-XII)*.

Din partea bulgară s-au prezentat comunicările următoare :

Vera Mavrodinova, *Vechiul Preslav*; At. Milcev, *Săpăturile din anii 1959—1962 de la Iakimovo și Vllcidrlm (r. Mihailovgrad)*; D. I. Dimitrov, *Necropola de la Razdelna regiunea Varna (sec. VIII-IX)*; Kr. Djambrov, *Ceramica de la Hisar și Plovdiv din sec. VIII-X*; S. Gheorghieva, *Săpăturile de la Razgrad*; V. Antonova, *Ciatalar — Aulul lui Omurtag (r. Kolarovgrad)*; M. Stanceva, *Ceramica medievală din Sofia*; E. Manova, *Materiale feudale timpurii din munții Rodope*; I. Jandova, *Producția ceramicii pictate la Preslav*; N. Anghelov, *Așezarea fortificată din epoca feudală timpurie de la Asar-Kale, de lângă Asenovovo (r. Silistra)*.

Pe marginea rapoartelor și a comunicărilor au avut loc numeroase intervenții, exprimându-se atât puncte de vedere comune, cât și unele păreri deosebite.

Astfel în problema pătrunderii slavilor la Dunărea de jos s-a admis aproape în unanimitate părerea exprimată de prof. I. Nestor în raportul său, anume că slavii vin în teritoriul carpato-dunărean în sec. VI. Atanase Milcev n-a fost de acord cu această părere opinând pentru prezența slavilor în teritoriul carpato-dunărean încă din sec. V. În ceea ce privește data trecerii triburilor slave la sud de Dunăre, care după I. Nestor trebuie fixată la începutul sec. VII, după domnia împăratului Focas, când se prăbușește linia fortificată (*limes-ul*) de pe Dunăre, a suscitat discuții. Tendința autorului de a reduce orice infiltrație a slavilor la sud de Dunăre înainte de sec. VII numai la simple invazii a fost combătută în timpul discuțiilor, iar în concluziile lucrărilor seminarului s-a arătat posibilitatea unor astfel de infiltrații și în sec. VI, în timpul existenței în aceste regiuni a imperiului bizantin.

În raportul prezentat de Jivka Vljarova au fost analizate o serie de complexe slave descoperite în ultimul timp mai ales în nord-estul și nord-vestul R.P. Bulgaria. Dintre acestea o importanță deosebită are așezarea de la Popina (r. Silistra) unde, pentru prima dată, s-a putut identifica cultura slavilor pătrunși la sud de Dunăre și modul în care a evoluat această cultură până în sec. IX-X. Pe marginea acestui raport s-au purtat discuții în legătură cu începutul așezării de la Popina, care, după autoare, trebuie fixat în sec. VI, iar după unii participanți la discuții, în sec. VII.

Pe marginea comunicării lui Petre Aurelian, care a avut meritul de a demonstra pe baza unor descoperiri monetare persistența centrelor romano-bizantine din Dobrogea până în vremea împăratului Focas, iar pentru Istria chiar până către mijlocul sec. VII, mai mulți participanți la discuție au încercat să demonstreze că regiunile de nord-est ale fostei provincii Moesia erau un fel de *terra deserta* până la venirea protobulgarilor, deoarece, după ei, în aceste regiuni toponimia slavă lipsește. Această părere a fost combătută în cursul discuțiilor. Între alții D. I. Dimitrov citează numirea de Varna care provine dintr-un toponim slav vechi vrana (= neagra). Asupra inexistenței unei *terra deserta* s-a stăruit și în concluziile lucrărilor Seminarului.

În legătură cu problema a doua, în cele două rapoarte prezentate de Stancio Stancev și Maria Comșa a existat unitate de vederi în ceea ce privește originea culturii materiale din nordul și sudul Dunării în epoca feudală timpurie, arătându-se că la formarea acesteia au contribuit diferiți factori etnici : populația locală din nordul și sudul Dunării, slavii și, în mai mică măsură, protobulgarii (cu excepția anumitor centre de la sud de Dunăre ca de exemplu Pliska etc., unde evident aportul protobulgar a jucat un rol mai important). La acestea trebuie adăugată și influența culturii bizantine.

Avînd în vedere importanța problemei a reieșit necesitatea unei cercetări multilaterale a împrejurărilor istorice care au dus la romanizarea diferitelor elemente etnice la nord de Dunăre și la slavizarea lor la sud de fluviu.

În ceea ce privește datarea culturii balcano-dunărene, majoritatea specialiștilor romîni și toți participanții la discuții bulgari admit existența unor complexe și înainte de anul 971, data revenirii stăpînirii bizantine la Dunărea de jos (de ex. B. Mitrea pentru necropola de la Sultana și VI. Zirra pentru cea de la Istria, care, în comunicările prezentate, au datat aceste complexe în parte și în sec. IX).

Nu s-a putut ajunge la o părere unanimă în ceea ce privește originea ceramicii cenușii lustruite, una din componentele culturii materiale din epoca feudală timpurie, de la nord și de la sud de Dunăre. Cu toate acestea s-a ajuns la precizarea foarte importantă că nu există o continuitate a ceramicii cenușii lustruite din epoca migrațiilor pînă în perioada feudală timpurie în regiunile de la nord de Dunăre. În ceea ce privește ținuturile sud-dunărene, această specie ceramică este documentată în epoca migrațiilor, numai în cetățile din preajma limesului. Dacă ea continuă în această zonă pînă în epoca feudală timpurie sau dacă încetează o dată cu așezarea slavilor în teritoriul balcano-dunărean, fiind reintrodusă din regiunile nord-pontice pe la sfîrșitul secolului al VII-lea de către protobulgari, este o problemă care necesită noi cercetări.

Seminarul a fost util prin punerea în discuție a unor teme importante cu privire la așezarea slavilor pe teritoriul carpato-balcanic și a relațiilor acestora cu populația autohtonă, probleme, a căror rezolvare, chiar parțială, constituie noi puncte de plecare în vederea soluționării științifice, juste, a unor probleme istorice complexe cum sînt acelea legate de procesul de formare a popoarelor romîni și bulgar.

MARIA COMȘA

